

T2. Sürgünde Türkoloji-Mefküre Mollova: Biyografik İnceleme

Abidin KARASU¹

Başlık: Türkologiya v izgnanie

MEFKÜRE MOLLOVA

Biografično izsledvane

Yazarlar: Zeynep Zafer, Nurie Muratova

Yaynevi: Universitetsko izdatelstvo "Neofit

Rilski" Blagoevgrad

Dil: Bulgarca

ISBN: 978-954-00-0316-0

Sayfa: 351

Yayın tarihi: 2022

Kitap Projesinin Ortaya Çıkışı

Prof. Dr. Zeynep Zafer ve Doç. Dr. Nuriye Muratova'nın Mefküre Mollova üzerinde biyografik bir çalışma yapmaya sevk eden en önemli hadise 2019'un başlarında, Bulgaristan Bilimler Akademisi'nde yayınlanan kadınlarla ilgili bir ansiklopedi vesilesiyle yapılan bir sohbetin ardından başlar. Zafer ve Muratova, Bulgaristan'daki Müslüman Türk bilim kadınlarından ansiklopedide kaçının olup olmadığını kontrol ederler. İnceleme neticesinde iki Türk isme ulaşılır. Birincisi Prof. Dr. Hayriye Memova (Yenisoy) diğeri ise Bulgar Bilimler Akademisinde yeni işe başlamış genç bir bayandır. Bu tablo karşında Profesör Zafer adeta isyan eder. Yüzlerce bilimsel çalışması olan Mefküre Mollova'nın bu ansiklopedide yer almamasına çok üzülür. Nuriye Muratova bu ismi ilk defa duyar ve çok şaşırır. İnternette üzerinden bir araştırma yapar ve Mollova'nın uluslararası saygın dergilerde yüzden fazla bilimsel çalışmasını görür. Bulgar arşivleri kontrol edilir. Bulgar Bilimler Akademisi arşivlerinde yapılan araştırma neticesinde Mefküre Mollova ismine rastlanmaz. Ansiklopedide yer almamasının sebebi anlaşılmıştır.

Akademiden sonra Sofya Üniversitesinde kayıtlar araştırılır. Ancak Üniversite arşivinde Mefküre Mollova hakkında her hangi bir şey bulunamaz. Mollova'nın Türk Filolojisi bölümünde çalıştığı bilinmektedir. Sofya Üniversitesinde çeşitli vesilelerle yayınlanan referans kitap ve yıllıklarda Mollova'nın adı hiçbir yerde geçmemektedir. Türkiyat ve Altayistik Araştırmaları Bölümünde düzenlenen konferanslarda bölümün kurucuları, emekli ve vefat eden akademisyenler düzenli olarak anılmasına karşın Mefküre Mollova'nın adı hiçbir yerde anılmamaktaydı. Nasıl oluyor da dünya bilim çevreleri Mollova'yı yakından tanırken kendi ülkesi olan Bulgaristan'da her hangi bir kayıt

¹ Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü (İstanbul, Türkiye), abidinkarasu@hotmail.com, ORCID ID: 0000-0002-2324-111X [Tanıtma, Kayıt tarihi: 17.03.2023-kabul tarihi: 20.04.2023; DOI: 10.29000/rumelide.1285902]

bulunamıyordu? Böylesine başarılı bir bilim insanının çalışmaları ve kendisi bilinçli mi gizlenmişti? Bu Türkolog ve şair hakkında gerçekten kimse bir şey bilmiyor muydu?

Durumun öyle olmadığı ortaya çıktı. Sofya'da Komünist dönemde Bulgaristan'da yaşayan Türk aydınlarından bazılarıyla yapılan görüşmeler neticesinde, herkesin Mefkûre Mollova'yı tanıdığı ortaya çıktı. Muhataplardan bazıları onun eski öğrencileriydi ve kendisiyle ilgili önemli bilgileri paylaştılar. Bu hikâyeler, onunla ilgili belgeleri hangi arşivlerde aranması gerektiğine rehberlik etti. Mefkûre Mollova'nın hayatı ve bilimsel çalışmalarının araştırılması esnasında, arşiv belgelerine ulaşılması konusunda pek çok zorlukla karşılaşmıştır. Mefkûre Mollova ve kocası Rıza Mollov hakkında iddia edilen suçlamalar ve dedikodular, bulunan belgeler neticesinde bazıları doğrulanırken diğerleri tamamen çürütülmüş birçok söylenti ve efsaneden ibaret olduğu ortaya çıkmıştır. Mollov ailesinin kişisel arşivinin olmaması, Zafer ve Muratova'yı tamamen arşiv kaynaklarından istifadeye zorlamıştır. Mollov ailesi hakkında anlatılan çeşitli hikâyeler, araştırmacılara genellikle bir hikâyeyi doğrulayacak veya çürütecek belgeleri nerede bulabilecekleri konusunda fikir vermiştir.

Mefkûre Mollova, meslek hayatının büyük bir kısmını bir kuruma bağlı olarak geçirmediğinden dolayı kurumlarla ilgili pek çok belgeye güvenilememiştir. Sofya Üniversitesinde yaklaşık 7 yıl çalışmasına karşın arşivlerde tek bir satura rastlanmamıştır. Bu, Bulgaristan'daki Türklerin asimilasyon politikaları sırasında arşivlerin tasfiye edilmesi nedeniyle kurumsal belgelerden kaybolan üniversitedeki diğer Türk profesörler için de geçerlidir.

Zafer ve Muratova'nın ısrarlı takipleri neticesinde Sofya Devlet Arşivlerinde üniversitenin arşivinde Türk Filolojisi Anabilim Dalı protokolleri, yazışmaları bulunur ve bilgi perdesi yavaş yavaş aralanmaya başlar. Arşivde Fakülte kurulu ile Fakülte akademik kurulun tutanaklarına ulaşılır. Sofya Üniversitesi Türkoloji Bölümünün belgelerinin bir kısmı Gılb Gılıbov'un kişisel arşiv fonunda olduğu ortaya çıkar. Özellikle Mefkûre ve Rıza Mollov ile ilgili önemli belgelerin orijinalleri ve kopyalarının kendisi tarafından muhafaza edildiği anlaşılmıştır. Bu belgeler daha sonra, muhtemelen mirasçuları tarafından kişisel mirasının bir parçası olarak Devlet Arşivlerine teslim edilmiştir. İnceleme neticesinde bölüm toplantılarının tutanaklarının eksik olduğu görülmüştür. Belgelerden anlaşılacağı üzere 1950'lerin sonu ve 1960'ların başında Mefkûre ve Rıza Mollov'a yönelik sistematik bir karalama ve psikolojik baskının kurulduğu anlaşılmaktadır. Bu bilgiler Zafer ve Muratova'yı, Rıza Mollov, Mefkûre Mollova, Hayriye Memova, Salih Baklacı aleyhindeki soruşturmalara ait belgelerin yanı sıra Türk Filolojisi Bölümünden bazı ajan ve muhbirlerin çalışma dosyalarının saklandığı Dosya Komisyonu arşivine yönlendirir. Bölümdeki protokollerin kaybolması, değiştirilmesi, ortadan kaldırılmasının arkasında Devlet Güvenlik Teşkilatının olduğu ortaya çıkmıştır.

Araştırma çerçevesinde Bulgaristan Devlet Arşivleri, Sofya Devlet Arşivleri, Bulgaristan Bilimler Akademisi Arşivi ve Sofya Üniversitesi Arşivinde yanında Azerbaycan Devlet Arşivleri, Bakü Devlet Üniversitesi arşivleri, Azerbaycan İlimler Akademisi arşivi ve kütüphanesi ile Bakü'deki M.F. Ahundov Milli Kütüphanesi arşivlerinde de inceleme fırsatı bulmuşlardır. Ayrıca Mefkûre Mollova ile Enstitü arasındaki yazışmaların bir kısmının ve yayınlanmamış bazı el yazmalarının bulunduğu Ankara Türk Dil Kurumu kütüphanesinde de araştırma yapılmıştır.

Yapılan araştırmayla Bulgaristan'da ve dünyada bilime yaptığı katkıları bilinçli şekilde göz ardı edilen ve psikolojik baskıya maruz bırakılan Bulgaristanlı Türkolog Mefkûre Mollova hayatındaki olaylar yeniden gün yüzüne çıkartılmıştır. Mollova ayrıca Komünist dönemi Bulgaristan'da Türkçe şiir kitabı (1964) yayınlamayı başaran Bulgaristan'daki ilk kadın Türk şairi unvanını da elinde bulundurmaktadır.

Mefkûre Mollova (1927–2009) Dobriç'te doğdu. İlk ve orta öğrenimini bir Türk ve Romanya okulunda, lise öğrenimini Varna'daki Saint Andre Fransız Kolejinde tamamladı. Sofya Üniversitesinde Fransız Filolojisi bölümünden mezun olduktan sonra, 1953'ün sonunda yeni açılan Türk Filolojisi bölümüne asistan olarak atandı. 1961 yılında eşi Rıza Mollov ile birlikte üniversiteden ihraç edildiler. Mefkûre Mollova'nın hikâyesi, kocası Rıza Mollov'un hikayesi olmadan anlatılamaz². Hayatlarını hem kişisel hem de mesleki olarak birbirlerini destekleyerek ve tamamlayarak birlikte geçirirler.

Birinin hayatındaki olay, bazen kaderle, tüm gücüyle diğerine yansır. Kocasını, hayatının geri kalanında Devlet Güvenlik Teşkilatı tarafından zulüm gördü ve Mefkûre Mollova'nın, Bulgaristan'ı terk etmeye zorlandığı 1989 yılına kadar akademik kurumlara gitmesine izin verilmedi. Mefkûre Mollova 1961–1989 tarihleri arasında herhangi bir gelire sahip olmadan kendini bilimsel çalışmalara adadı ve Türkoloji alanında 150'den fazla makale ve inceleme yazdı. Bunların yaklaşık 100'ü dünya çapında prestijli dergilerde çoğunlukla Fransızca olarak yayımlandı. Ömrünün sonuna kadar ülkesinden ayrı kaldığı sürede 35 eser daha yayımlandı. 27 Haziran 2009'da Paris'te vefat etti. Mefkûre Mollova'nın hayatı ve mesleki kaderi, komünist rejimin Bulgaristan'daki Türkleri zorla asimile etmeye yönelik politikalarıyla belirlendi. Rejimin politikalarına ve uygulamalarına karşı çıkmanın bedelini o ve eşi ağır ödedi, ancak ahlaki değerlerinden ve bilimsel tutarlıklarından asla taviz vermediler. Zafer ve Muratova'nın yaptığı bu çalışma aynı zamanda Bulgaristan'daki Türkoloji, bilim tarihi ve akademinin tarihine de ışık tutmaktadır. Bulgaristan'daki Türklerin folklor ve dillerini kayda alarak ilk defa derleyenler Mefkûre ve Rıza Mollov'dur. Mollov ailesinin Biyografileri incelendiğinde Bulgaristan'da Türkoloji'nin ilk yılları ve bu bilimin Bulgaristan'da nasıl geliştiği anlaşılacaktır. Totaliter rejimin onlara yönelik uyguladığı karalama ve yok etme politikası, Bulgaristan'da yeni kurulan Türkoloji disiplinini ve onların muhtemel yetiştireceği öğrencileri ortadan kaldırdı. Zafer ve Muratova, yaptığı araştırmalar neticesinde Rıza ve Mefkûre Mollov'un topladığı geniş saha derlemelerinin bugün Türkoloji çalışmalarında kullanılmadığını ve büyük bir kısmının yok edildiğini tespit etmişlerdir. Bu materyaller Devlet Güvenlik Teşkilatının çalışanları tarafından toplanmış ve Bulgaristan'daki Türk toplumunun istifadesine sunulmaması için ortadan kaldırılmıştır. Mefkûre Mollova, Türkoloji alanındaki bilimsel başarılarını Bulgaristan'da kaldığı süre içinde ve 20 yıl yurtdışında yaşadığı bir nevi "sürgün" hayatında elde etti. Yapılan bu araştırma ve kitap çalışması Mefkûre Mollova'nın bilimsel değerini ve Türkoloji için ne kadar kıymetli çalışmalar ortaya koyduğunu yenide hatırlamamızı sağlayacaktır. Bugün, Devlet Güvenlik teşkilatının 1983 yılında el koyduğu Mollov ailesinin, Hayriye Memova (Hayriye Yenisoy)³ ve Salih Baklaci'ın (Salih Baklacı)⁴ yıllarca topladığı son derece kıymetli arşivi, kitaplar, el yazmaları, bilimsel materyalleri nerede muhafaza edildiğini açıklaması gerekiyor. Ayrıca Mefkûre Mollova'nın 1989 yılında Bulgaristan'dan ayrıldığında sınırda el konulan kitap ve el yazmalarının akıbeti hakkında da Bulgaristan devletinin bilgi vermesi gerekiyor. Mayıs 1985'te, Devlet Güvenlik Teşkilatının 6. Dairesi tarafından yapılan aramada ele geçirilen kitapların, Doğu Dilleri Bölümü'ndeki kütüphanenin kapalı koleksiyonuna teslim edildiğine dair verilere ulaşılmıştır. O dönemde Doğu Dilleri Bölüm başkanlığını Emil Boev yürütmüştür. Türkoloji ile ilgili bu değerli kitapların gerçekten bugünkü Doğu Dilleri Merkezi'nin kütüphanesinde muhafaza edilip edilmediği Sofya Üniversitesi tarafından cevaplanmalıdır.

2 Rıza Mollov'un hayatı ve çalışmaları hakkında bkz. Nimetullah Hafız, Rıza Mollov. Hayatı ve Eserleri. Kültür Bakanlığı, Türk Dünyası Edebiyat Dizisi 64. Ankara, 1999.

3 Hayriye Yenisoy'un yok edilen arşivi ve çalışmaları hakkında bkz.: Nuriye Muratova, Zeynep Zafer, "Politikreski i nauçni represii – Sluçayat Hayriye Memova-Süleymanova". BALKANİSTİC FORUM, 3/2020, s. 9-56.

4 Salih Baklacı'nın yok edilen arşivi ve sözlük çalışmaları hakkında bkz.: Sadık Hacı, Bilim ve Kimlik Adına Büyük Mücadele (Salih Baklacı'nın Bilinmeyen Öyküsü), Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, Cilt 13, sayı 25, Ocak 2023, s. 59-77.

İçindekiler

Aile ve Eğitim (s. 12- 31)

Aile ve Eğitim bölümünde “Çocukluk Yılları” (s.12) ve “Varna'daki Saint Andre Fransız Koleji” (s. 25) alt başlıklarında Mefküre Mollova'nın yetiştiği aile ortamı, anne ve babası, kardeşleri, akrabaları, devam ettiği okullar hakkında bilgi verilmiştir. Özellikle Ortaokula devam ettiği Romanya okulunda çok kısa sürede Romence ve Fransızca'yı temel seviyede öğrenmesi ilgi çekicidir. Varna'daki Saint Andre Fransız Kız Koleji Mollova'nın kendi kimliğini bulduğu bir okuldur. Okuldaki disiplin ve verilen eğitimin uluslararası kalitesi Mollova'nın ilerleyen yıllarda hayatını şekillendirecektir. Mollova Fransız Kolejinden sonra Sofya Üniversitesi Fransız Filolojisi bölümüne girer. Bu bölümde bu dönemlerle ilgili bilgiler bulunmaktadır.

Bilim İnsanı Olma Yolunda - Üniversite Hocalığı (s. 32-107)

Bilim insanı olma yolunda – üniversite hocalığı bölümü “Türk Köylerinde Saha Çalışmaları” (s. 49), “Üniversite Hocalığı Mesleği (Öğretim Görevliliği)” (s. 60), “Uluslararası Bilim Sahnesinde” (s. 62), “Türk Filolojisi Bölümündeki Sorunlar”, “İktidara Karşı Koymak. Üniversiteden Uzaklaştırılması” (s. 85) başlıkları adı altında ele alınmıştır. Bilim İnsanı Olma Yolunda- Üniversite Hocalığı bölümünde Mefküre Mollova'nın bilim insanı olma yolunda sarf ettiği gayretler, ortak çalışmaları, tanıdığı ve ortak araştırmalar yapma fırsatı bulduğu dünyaca ünlü Türkologlar yer almaktadır. Mollova özellikle Bulgaristan Türk ağızları üzerinde uzmanlığını kazanmıştır. Bulgaristan'da ağızlar üzerine doktorasını yapan ilk araştırmacıdır. Sadece kâğıt üzerinde değil bizzat hocalarıyla saha araştırmalarına katılarak tecrübelerini pekiştirmiştir. Prof. Dr. Gyula Németh, Prof. M. Şiraliyev, Doç. M. Mirzazade, Prof. Dr. G. Hazai ile birlikte saha araştırmalarında bulunmuştur. 1955-1956 eğitim-öğretim yılından başlayarak 1960'a kadar Sofya Üniversitesi'nin Türk Filolojisi Anabilim Dalında asistanlık yapar. Üniversitede Türk Diyalektolojisi ve Türk Grameri derslerini verir. Mefküre Mollova asistanlığı sırasında hocası Prof. M. Şiraliyev ile iletişimini kesmez sürekli olarak bilimsel mektuplaşmalar devam eder. Prof. Dr. Gyula Németh, Doç. M. Mirzazade, Prof. Dr. G. Hazai ile iletişim halindedir. Ayrıca Türkoloji yayınlarını yakından takip eder. Budapeşte, Varşova, Bakü, Moskova, Kazan, Petersburg, Taşkent gibi merkezlere mektuplar yazar güncel çalışmalardan haberdar olur. Sofya Üniversitesi Türkoloji bölümünü ayağa kaldırmak ve Türkoloji'nin önemli merkezlerinden biri haline getirebilmek için önemli kaynakları bölüme kazandırma için çalışmalar yürütürler. 1958 tarihinde Bulgaristan'da Türklere karşı baskılar artarak devam eder. Türk okulları kapatılır, Sofya Üniversitesi Türkoloji kürsüsünde görev yapan Mefküre Mollova ve Rıza Mollov gençlerde milli duygular uyandırma, Türklük bilincini arttırma faaliyetleri ile suçlanırlar. Hedef haline gelen Mollov ailesi ilerleyen süreçte Sofya Üniversitesindeki işlerine de son verilir.

Bilimin Aydınlanımdan Mahrum Edilişi Bölümü (s. 108-161)

Bilimin Aydınlanımdan Mahrum Edilişi Bölümünde “Bilimden Dışlanmışken Bilimin İçinde,” (s. 121), “Göz Hapsindeki Ev Kadını” (s. 131), “Arama” (s. 134), “Devletin Uyguladığı Şiddet ve Rıza Mollov'un Ölümü” (s. 139), “Hayata Tutunma Mücadelesi” (s. 144), “Devlet Güvenlik Teşkilatının El Yazması Avı” (s. 149) başlıkları adı altında ele alınmıştır. Sofya Üniversitesindeki işlerine son verilen Mefküre ve Rıza Mollov çifti bir birine sınımsız sarılarak bilimsel faaliyetlerini sürdürmeye devam ederler. Çin, Türkiye, Polonya, Almanya gibi ülkelerden iş teklifleri alırlar. Ancak onlar büyük emek verdikleri Sofya Üniversitesine Türkoloji kürsüsüne dönecekleri günleri beklemektedir. Rıza ve Mefküre Mollov çifti bir

an önce doktoralarını savunmak istemektedir. Ancak Sofya'da kendilerine karşı yürütülen kara ve asılsız propaganda bunu engeller. Azerbaycanlı Türkologların desteği ile doktoralarını dönemin SSCB'de Moskova'da savunabileceklerini anlarlar ve SSCB'e giderler. Büyük emekler sonucunda Rıza Mollov 18 Haziran 1962 tarihinde Moskova'da doktorasını savunur. Rıza Mollov aldığı bu unvanla Bulgaristan'da Türkoloji alanında ilk doktora diplomasına sahip kişi oluyor. Ayrıca Sofya Üniversitesi Türkoloji Bölümünde doktora unvanına sahip ilk kişidir. Ancak Devlet Güvenlik teşkilatı Mollov ailesini SSCB'de rahat bırakmaz. Tehlikeli ve takip edilmesi gereken profildeki bilim insanları kategorisine dâhil ettiği Mollov ailesini psikiyatrik sebeplerden ve uydurmaca sağlık sorunlarının raporlanması sonucunda Bulgaristan'a dönmeye zorlar. Bulgaristan'a dönmeye zorlanan Rıza Mollov emekli oluncaya kadar kütüphane memuru olarak çalışmaya mecbur edilir. Totaliter rejimin baskıları sonucunda adeta açık ev hapsine mahkûm edilen Mefkûre Mollova bir ev hanımı olarak bilimsel çalışmalarını aksatmaz. İnatla ve savunduğu dava uğruna en prestijli Türkoloji dergilerinde ağırlıklı olarak Fransızca yazmaya devam eder.

4 Mart 1986 tarihinde Rıza Mollov vefat eder. Mefkûre Mollova oğlu ve yaşlı ve hasta anasıyla tek başına kalır. Tüm maddi imkânları kesilen ve rejimin azılı düşmanı olarak görülen aile adeta ölüme terk edilir. Mollova var olma mücadelesi verir. Maddi imkânsızlıklar elindeki pek çok kıymetli el yazmasını satmak zorunda kalır. Devlet Güvenlik Teşkilatı ilerleyen yıllarda Mefkûre Mollova'nın evine yaptığı baskınla ailenin tüm şahsi kütüphanesine el koyar

Bilimsel Faaliyet Bölümü (s. 162 -231)

Bilimsel Faaliyetler Bölümü altında "Hocası - Prof. Şiraliev" (s. 165), "Saha Çalışmaları" (s. 177), Bilime Adanmışlık (1960'lı Yıllar) (s. 180), "Bilimde Kimlik Kazanma (1970'ler)" (s. 187), "Hayat ve Politika Dramatikliğe Karşı Bilim (1980'ler)" (s. 192), "Sürgünde Bilim (1990'lar)" (s. 199), "Prestijli Bilimsel Dergilerde" (s. 203), "Bulgaristan Dışında Türkçe Yayınlar" (s. 207), "Basılan Kitaplar" (s. 217), "Yayınlanmamış ve Kayıp Çalışmalar" (s. 222) başlıklarına yer verilmiştir.

Mefkûre Mollova Bulgaristan Türkleri içinde üniversite ders veren ve Moskova'da (1974) doktorasını savunan ilk Türk bilim kadınıdır. Bugüne kadar Bulgaristan'da Türkoloji alanında bu denli fazla ve bilimsel değeri yüksek makaleler yazılmamıştır. Mollova'nın yaptığı bilimsel çalışmalar Türkoloji ve Dilbilim alanında yayın yapan en prestijli dergilerde yayınlanmıştır. Ayrıca Mollova'nın Türkoloji alanında verdiği yapıtların sayısı ve niteliği bugün için bile Bulgaristanlı Türkologlar tarafından aşılmış değildir. Kitapta Mefkûre Mollova'nın 150 bilimsel çalışmasının bibliyografyasına yer verilmiştir. Yayınlanmamış 7 eseri tespit edilmiştir. Hiç kuşkusuz Mollova'nın daha fazla eseri vardır. Ancak bunları tespit edebilmek için çok daha ayrıntılı çalışmalar yapmak gerekmektedir. Mollova'nın kaleme aldığı bu çalışmalar bile sadece onun bilimsel seviyesini ortaya koymak için yeterlidir. Balkan Türkolojisinde ikinci bir örneği bugün için bile mevcut değildir. Mefkûre Mollova Sofya Üniversitesinden uzaklaştırılmamış olsaydı, bilimsel çalışmalarını yürütebilmesi için rahat bırakılsaydı, Bulgaristan Türkolojisi çok farklı yerde olurdu. Yetiştireceği öğrenciler bugün çok farklı çalışmalara imza atabilirlerdi. Ancak tüm bu faaliyetler dönemin Totaliter Bulgaristan yönetimi tarafından engellenmiştir.

Şiir - Duygusal Başlangıcı ve Sıradan Bitişi Bölümü (s. 232-272)

Bu bölümde Mollova'nın pek tanınmayan şair kimliği, sanatçı tarafı anlatılmıştır. 235. sayfada "Yayınlanan Şiirleri", sayfa 249'da "Özgür Kadının İsyanı" başlıklarıyla verilmiştir. Mefkûre Mollova

üniversitede ders veren ve doktorasını Türkoloji alanında savunana ilk Türk kadını olmasının yanında Türkçe şiirler yazan ve şiir kitabı olan ilk Bulgaristanlı Türk kadını unvanına sahiptir. Bulgaristan Türk şiir sanatının ilk kadın temsilcisi Mefküre Mollova'nın duygusal ve cesur çıkışı, kadın konularına yönelik özgün ve etkileyici yorumu kendisinden sonra gelen tüm kadınlara örnek olmuştur.

Son Söz - kayıp arşivler (s. 273)

Yayın Listesi - Mefküre Mollova (s. 281)

Belgeler (s. 299)

Kaynakça (s. 320)

Kısaltmalar Listesi (s. 332)

İngilizce Özet (s. 333)

Dr. Mefküre Mollova

Kuzeydoğu Bulgaristan'ın Dobriç (Hacıoğlupazarcık) şehrinde dünyaya gelir. İlk ve ortaokulu doğduğu şehirde, liseyi Varna'da Sent Andre Fransız Katolik Kolejinde tamamlar.⁵ Sofya Üniversitesinin Fransız Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalından mezun olur. Bir süre memurluk yapar. Eylülcü Çocuk gazetesinde çalışır. 1955/1956 eğitim-öğretim yılından başlayarak 1960'a kadar Sofya Üniversitesi'nin Türk Filolojisi Anabilim Dalında asistanlık yapar. Çağdaş Türk dili ve Türk diyalektolojisi dersleri verir. Sofya Üniversitesini Türklerden arındırma politikası Mefküre Mollova'yı da gözden ayırmaz. 1960-1961 ders yılında eşi Dr. Rıza Mollov ile birlikte Üniversiteden uzaklaştırılır. Amaç Türklük biliminin bu güçlü sesini susturmaktır. Bundan sonra bir daha hiçbir bilimsel kurumda çalışmadı ve hayatının geri kalanını (tüm resmi belgelerde yazdığı gibi) "ev hanımı" olarak sürdürdü. 1974 yılında Rusya Bilimler Akademisi Dilbilim Enstitüsü'nde ünlü Türkolog Prof. A. Şiraliev danışmanlığında Fransızca yazdığı doktora tezini savunur.⁶ Tez, Bulgaristan'da savunulan ilk Türk diyalektoloji tezidir. Hayatının sonuna kadar bir "ev hanımı" olarak Türkoloji ile aktif olarak ilgilendi ve yabancı dergilerde - Polonya, Sovyetler Birliği, Türkiye, Macaristan, Yugoslavya, Danimarka, Romanya'da Bulgarca, Fransızca, Rusça ve Türkçe makaleler ve incelemeler yayınladı.

11.08.1983 tarihinde evleri basılarak Bulgar Güvenlik Teşkilâtı görevlileri tarafından zengin aile kitaplıklarına el konulur.⁷ Mefküre Mollova her şeye rağmen, bilimsel araştırmalarını sürdürür. Bulgaristan Türklerinin ağız özellikleri, araştırma konularının esasını oluşturur.

1989 yılında oğlunun sınır dışı edildiği Fransa'ya gitmek zorunda kalır, Paris'e yerleşir. 27.06.2009'da Paris'te, tedavi gördüğü hastanede vefat eder. Mefküre Mollova şiir alanında da başarılı olmuştur.⁸ Sanattaki başarısının yanı sıra, Mefküre Mollova her şeyden önce Bulgaristan Türklerinin kültür tarihinde bir araştırmacı, bir dilci olarak yerini almıştır.

5 Zeynep Zafer, Nuriye Muratova, Тюркология в изгнание- Биографично изследване, Университетско издателство „Неофит Рилски“, Благоевград, 2022 s. 25.

6 Zeynep Zafer, Nuriye Muratova, age.s. 218.

7 Zeynep Zafer, Nuriye Muratova, age.s. 310.

8 Zeynep Zafer, Vizrodna ot pepelta (Poeziyata na Mefküre Mollova), Orbis Linguarum, Volume 20, Issue3, <https://doi.org/10.37708/ezs.swu.bg.v20i3.14> 2022, s. 427-436. <https://www.researchgate.net/publication/294086278> s.10

Kaynakça

- Nimetullah Hafız. Rıza Mollov. Hayatı ve Eserleri. Kültür Bakanlığı, Türk Dünyası Edebiyat Dizisi 64. Ankara, 1999.
- Nuriye Muratova, Zeynep Zafer, “Politikeshki i nauçni represii – Sluçayat Hayriye Memova-Süleymanova”. BALKANİSTİC FORUM, 3/2020, s.9-56.
- Sadık Hacı, Bilim ve Kimlik Adına Büyük Mücadele (Salih Baklacı'nın Bilinmeyen Öyküsü), Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, Cilt 13, sayı 25, Ocak 2023, s. 59-77.
- Zeynep Zafer, Vızrodena ot pepelta (Poeziyata na Mefkûre Mollova), Orbis Linguarum, Volume 20, Issue3, <https://doi.org/10.37708/ezs.swu.bg.v20i3.14> 2022, s. 427-436.
- Zeynep Zafer, Nuriye Muratova, *Türkologiya v İzgnanie Mefkûre Mollova- Biografiçno İzsledvane*, Universitetsko izdatelstvo Neofit Rilski, Blgoevgrad, 2022